

lását, végül ezért a rendszerváltás hajnalán lemészárolta egyetlen élő tanúit, még élő volt osztálytársait, hogy az új rendszerben jó pedigrével indulhasson.

Weisz Gyurka, becenevén a Kölyök azonban már korábban meghalt: 1956. november 3-án, a „rohadt barakkban”, alig több mint egy évtizeddel azután, hogy a családjából egyedülként visszatért Auschwitzból. Simon magánnyomozó csalafinta ötletével fölbérelti Gál Ottót, a nyugdíjasotthonban élő egykori színészt, hogy játssza el Weisz szerepét, azaz mai nevén már Baruch Talmonét, miszerint éppen mégsem volt a barakkban a találat becsapódásakor, hanem a maga részéről Izraelbe távozott és azóta nem adott hírt magáról, minthogy ott titkos ügynök lett – ám most hazatér, hogy találkozzék régi barátjával. Szuper jelenetek során Altmann Sándor a Bethlen térről héberül tanítja, még a Kern is gyakorolja vele a nyelvet (miközben persze kifejezi, hogy habituálisan kevés a köze hozzá és nem is tudja elolvasni). Később a bevetésen csodálatosan működik a tévé a tévében, színház (Mensáros) a színházban (Gál Ottó) a színházban (Baruch Talmon) a színházban (Weisz Gyurka). *(Spoiler vége!)*

Ezek a filmsorozatban éppolyan átlagos tényezőket alkotnak, mint, mondjuk, *A Mézga családban* megfestett háttérelemek. Ami kevésbé is meglepő: egy humanoid közeg, amiben bizony az érett szocializmus preferenciái megegyeztek a rendszerváltás vívmányaival – pontosabban meg is ágyaztak neki; de a mindent eluralkodó kontraszt alapú szemléletben ez a látásmód egyelőre nem fog előtérbe kerülni. Bár maga a *zsidó* expliciten csak ekkor jelenhetett meg hétköznapi elemként, az ehhez szükséges humanista közegszemlélet a szocializmus privilégiumai közé tartozott, és úgy is hullott aztán iszonyatosan hamar a semmibe. Zoltai Gusztáv helyett¹ mindenestre talán ezt érdemes ma inkább nézegetni.²

1 Solomon Breuer: *Amíg meg nem törik az omertát*. Akibic.hu, 2014. szeptember 15.

2 A sorozat jelenleg elérhető a <http://sorozatbarat.tv> és a <http://magyarvagyok.com> (wrf?!), videomegosztókon.

„NEM KELL ZSIDÓNAK LENNIE”

– Josefina Ayerza interjúja Slavoj Žižekkel

A kommunizmus alapmintáinak szétesése, módosulása által megváltozott (tat)ott kortárs politikai közbeszéd új tartalmat kellene, hogy adjon bizonyos jeleknek, elnevezéseknek. Milyen beszédaktusoknak van szerepe ebben a kontextusban?

„Dolgozz keményen”, visszatérés a kapitalista értékrendhez. „Mindenkinek meggazdagodhat, te is.” Nézzük a thatcherizmust Nagy-Britanniában: mi a thatcherista álom? Az, hogy kemény munkával győzhetsz, a szerencse ott vár a kanyarban. Természetesen a baloldali Munkáspárt azt kommunikálta, hogy ez csupán illúzió, csak kevesen gazdagodhatnak meg, a többség szegény marad; ám nem értették a lényegét: Thatcher diskurzusának lényege nem az, hogy gazdaggá válj, hanem az, hogy a diskurzus alapján úgy határozhatsz meg magad, mint a következő, aki majd meggazdagodhat. A vagyont a kanyaron túl vár... talán.

Ez az önmeghatározás elég ahhoz, hogy keményen dolgozz, versenyezz és így tovább, de elég-e ahhoz is, hogy sikeres légy?

Igen, elég volt; ezt szociológiai felmérések is bizonyították. Az eredmények szerint az embereknek elég volt azzal a tudattal élniük, hogy esetleg... – akár a legkisebb esély is elég volt, az „esetleg” legkisebb esélye. „Rendben, most csődbe ment a boltom... de

talán jövőre, ha még keményebben dolgozom, újra és újra megpróbálom, akkor majd sikerülni fog!” Elég csak azonosulni ezzel a nézettel ahhoz, hogy sikert érj el. Ahhoz persze, hogy a pusztta lehetőség magával hozza a beteljesedést, a szavak, megnevezések értelmezésének spinozai mezején kell járni...



Hívhatjuk ezt a lehetőséget egyfajta jouissance-nak (beteljesülésnek, meglelégedésnek), a szó lacani értelmében?

Igen, ez egyfajta azonosulás a *jouissance*-szal. Az elnevezése maga adja a *jouissance*-ot, az „elnevező gépezet” gyártja a *jouissance*-ot.

A hagyományos kapitalista értékrendhez való visszatérés miatt vonná maga után a megnevezés és értelmezés spinozai kereteihez való visszatérést?

Csak egy spinozai értékrendben jelenhet meg ilyen paradoxon, ahol a siker pusztta lehetősége sikerként helyettesíthető be, további cselekvésre nincs is szükség. Mondjuk úgy, a lehetőség körülményei kapcsolódnak ehhez a mezőhöz.

Ha ez a mező a lehetőségek mezeje, milyen terepen jelenhet meg a lehetetlen? Milyen terepen jelenhetnek meg az akadályok?

Amit talán kanti értelemben vett bosszúnak nevezhetünk. Ez testesül meg az olyan figurákban, mint Szaddám Huszein. Egyszerűen fogalmazva, a szélsőséges gonosznak ezek a megnyilvánulásai: maguk a tünetek. Az elnyomottak visszatérése. Hogyan festi le a késő kapitalista képzelet az ellenséget? Napjaink uralkodó ideológiai eszközében – avagy más néven a tömegmédiában – az ellenségkép megkonstruálásának két „főcsapása” van. Az első természetesen a fanatikus, irracionális fundamentalizmus, ami természetesen az oka annak, hogy a Nyugat jelenleg is, ahogy mindig, megszállottan figyeli az iszlám fundamentalizmust. Ez a fundamentalizmus a szélsőséges gonosz kanti bosszúja. Természetesen nem állítom, hogy ennek bármi köze lenne a valódi iszlámhoz.

Miféle gonosz Szaddám, aki petróleumot ereszt a vízbe, gyilkolja az élővilágot, és rombolja a környezetet?

A Nyugatnak ez egyszerűen sokkoló. Amit Szaddám az Öböl-háború alatt tett, az nem volt racionális. Ez szélsőséges, erkölcsi értelemben vett gonoszság volt. A Nyugatnak ebben a képlékeny, folyton változó, képzeletbeli valóságában néha Japánt is fanatikus, démoni gonoszként festik le. De ami engem zavar, az az, hogy mennyire gyorsan sütik rá valakire a fundamentalista bélyeget. Emlékszem, néhány éve Kaliforniában pár ökológus megpróbálta megakadályozni a mamutfenyők kivágását. Rájöttek, hogy ha hosszú szögeket vernek a fákba, akkor azokat lehetetlen kivágni, nem viszi át őket az elektromos fűrész. A fákat megmentették, az ökológusokat viszont „ökoterroristáknak” nevezte a média. Az ilyesmi komoly gyanakvást ébreszt bennem.

S a másik fő irány?

Most jöjjön a másik tétel. Nem csoda, hogy olyan filozófusok, mint Louis Althusser, Michel Foucault és Gilles Deleuze ennyire rögeszmésen foglalkoztak Spinozával. A magam részéről semmi forradalmi látok ebben a Spinozához való visszatérésben. A kortárs filozófia tisztában van azzal, amiről épp most beszélünk, a modern társadalom spinozai jellemzőivel. Nagyon gyanakodva állok hozzá a megnevezések, jelentések univerzális terét jellemző erkölcsökhöz. Miféle erkölcsről beszélünk? Gyakorlatilag a semmivel sem azonosulás erkölcsről. Azt mondja, maradj szabad, ne azonosulj semmivel túlságosan, többféle szubjektív helyzet van, neked pedig újra föl kell találnod a személyiséged, ne kötelezd el magad semmi mellett hosszan, ne képezze a személyiséged integráns részét az azonosulás bármivel, találd fel újra magad stb. Ez lenne a késő spinozai erkölcs.

Nincs ebben az értékrendben – amit Foucault utolsó két könyvében (*The Care of the Self; The Uses of Pleasure*, magyarul: *A szexualitás története III. – Törődés önmagunkkal*, ill. *A szexualitás története II. – A gyönyörök gyakorlása*) kifejti és modellnek állít – semmi felfor-

gató. Úgy gondolom, Foucault értékrendje tökéletesen illeszkedik a késő kapitalizmus általános spinozai megnevezés-modelljéhez. Még a mindennapi találkozásainkban is a politikával, amikor megkonstruáljuk az ellenséget, a veszélyt az jelenti, aki túlságosan azonosul egy eszmével. Ez a szokás; még a dekonstrukció-hívők is így szokták megfogalmazni: „az ellenség nem látja, hogy minden azonosulás csupán konstrukció.”

Tehát: az ellenség az, aki túlságosan azonosul egy eszmével?

Ez egy hamis ellenségkép. Alapvetően nem a fundamentalisták jelentik a veszélyt. A kulcskérdés az, elfogadjuk-e ezt a nagyon szűk spinozai gondolkodási, fogalmazási keretrendszert? Ez-e a végső valóság, amit el kell fogadnunk, vagy nem? Számomra ez a végső kérdés, az egyetlen igazi probléma. Úgy gondolom, a fundamentalizmus és az antifundamentalizmus közötti konfliktus: hamis probléma. Akiket fundamentalistaként azonosítunk, valójában nem azok. Nézzük például a Moral Majority¹ prédikátorait, akiket általában fundamentalistaként szokás azonosítani. Észrevette, mennyire ugyanazok a szabályok vonatkoznak rájuk (Jean Copjec nagyon szépen kifejtette ezt), mint a „teflon-elnök”, Ronald Reagan problematikájára? Reagan számos hibát követett el beszédei és nyilvános megjelenései során; s valamennyiszer az újságok egy újabb miatt figurázták ki, felsorolták az összes korábit is. Az igazi rejtély az, hogy ez nemhogy nem csökkentette a népszerűségét, növelte azt! A szerencsétlen liberálisok úgy gondolták, hogy ha bebizonyítják, mennyire nem volt Reagannek igaza, felsorolják az összes hibáját, valahogy kárt okozhatnak neki. Nem okoztak kárt, sőt segítettek neki.

Egy bizonyos pontig ugyanez igaz a Moral Majority prédikátoraira. Hibás ötlet fundamentalistának nevezni őket. Akik figyelemmel kísérik a tevékenységüket, azok tudják, hogy ez nem igaz. Nézzük például Jimmy Swaggartot: újra és újra különféle szexbotrányokba keveredik, mégis probléma nélkül

szerepel tovább. Ez az úgynevezett rejtély. Ugyanezt mondanám David Duke-ra is. Az igazi kérdés nem az, hogy rasszista-e, antiszemita-e. Ezek hamis kérdések; habitusa, eszmerendszere pusztán pózolás, ami csak még veszélyesebbé teszi.



Mert ez az értékrendje?

Nem valódi antiszemita. Nem azt mondom, hogy egyszerűen csak viccel, ennél azért árnyaltabb a kép. Mondjuk így: a póz, a képmutatás az értékrendje alapja. Fredric Jameson egy filmekről szóló cikkében beszél erről. Tizenöt évvel ezelőtt volt egy horrorfilm-hullám, olyan művekkel, mint *Az ördögűző*, a *Cápa* stb. Az *ördögűző* nem csupán a természetfeletti erőkben való hitre épített. Jameson véleménye az, hogy ezek a filmek egyfajta nosztalgiát fejeznek ki a régi világ iránt, ahol még könnyű volt hinni az ördögben. Ez egy kifinomultabb dialektika. Ugyanez a játék, amit David Duke is játszik. Ma már nem lehet igazán antiszemitanak lenni. Duke egyfajta nosztalgikus figura. Műfaja afféle múltidézés: „ugye, milyen jó is volt, amikor még lehetett, mint a jó öreg Adolf napjaiban?” Nem azt mondom, hogy nem veszélyes, még veszélyesebb és undorítóbb. Tudja, miért?

Ugyanez a hozzáállás, ám magasztos cél nélkül?

A szimbólumoknak még mindig szerepük van, de, mint már említettem, a mai ideológiák alapvető sajátossága, a spinozai értelmezési keretekbe illően, nem a funda-

¹ Erkölcsei Többség: jobboldali, keresztény szervezet a hetvenes-nyolcvanas évek Amerikájában. (A ford.)

mentalizmus, hanem a nosztalgiának és a cinizmusnak egyfajta keveréke: távolságtartás, a régi szép időkbe merengés stb. Mi, messzi távlatokba tekintő politikai teoretikusok nem tekinthetjük ezt véglegesnek, nem mondhatjuk, „rendben, innentől az emberiség majd szépen ellebeg az egyetemes értékek spinozai vizei felett.” Nem lehet ez a végső horizont; ez számomra elfogadhatatlan.

A Nyugat-Európába és Amerikába emigráló oroszokat illetően mondhatjuk, hogy a saját országukban egészen mást éltek meg: emberek tömegei dolgoztak együtt a gyárakban, iparágakban, hozzászórtak ahhoz, hogy csoportként hatalmas erejük van. Ám a spinozai világlátás ehelyett otthon tartja az embereket, felosztatja a csoportokat. Mi történik, ha majd ezeknek az embereknek meg kell birkóznuk ezzel az otthon maradással? Tetszeni fog ez nekik? Azt mondja, nem ez az utolsó lépcsőfok, tehát visszatérünk majd az együttléthez, a csoportok erejéhez?

Nem, nem, nem, természetesen a visszatérés lehetetlen. Van egy igen fontos jelenség, ami új szinten jelent meg Kelet-Európában. Oroszországban már közelít, Lengyelországot, Csehországot (sic! – *a ford.*) és Magyarországot pedig már elérte. A demokratikus lelkesedésnek vége, most pedig teljes apolitizálódás következik, cinikus visszatérés a magánéletbe. Ez Kelet-Európa legutóbbi állapota, mint ahogy a közelmúltbeli választásokon láttuk.

Tehát ez a magunkba fordulás az egész világon kezd ugyanolyan lenni?

Igen, de egy másik, sokkal veszélyesebb szinten. A probléma Kelet-Európában az, hogy az emberek valami mást vártak. Ezért veszélyes a depolitizált reakció. Az alapháttér a helyzethez az, hogy amit a kapitalizmustól vártak, abban ellentmondás feszül. Mindent akartak. Mit is jelentett a kommunizmus megszűnése és a kapitalizmushoz való visszatérés az átlagos kelet-európai lakosnak? A kelet-európaiak megélték, ahogy a kommunizmus szétszedte organikus közösségeiket. Számukra a kommunizmus furcsa idegen test, rákos daganat volt, ami felbomlasztotta, szétszedte, lerombolta a meglévő családi és közösségi kapcsolataikat stb. Így

aztán most a posztkommunista társadalomtól elvárják a kapitalizmus individualizmusát, a fogyasztói társadalmat és így tovább, de ezzel egyidejűen – és ez az, ami nagyon fontos – egy újfajta közösségi érzést és szolidaritást is.

Egyfajta posztmodern kapitalizmust?

Ez egy szigorú önellentmondás, mivel a kapitalizmus nem ilyen, határozottan nem ilyen. Én ezt találok a legveszélyesebbnek, ezt az ellentmondásos vágyat. Van-e nevünk arra a rendszerre, arra a szociális és politikai rendszerre, ami pontosan ezt kívánja elérni? Kapitalista rendszer és organikus közösség egyszerre: ez a fasizmus legalapvetőbb definíciója. Mi volt például Argentínában Perón ígérete? Megkapjátok a kapitalizmust, de vele a szolidaritást is. Ez a vágy szerintem: profofasizta törekvés. Durván hangozhat, de amire a legtöbb kelet-európai vágyott, az nem az emberarcú szocializmus, hanem az emberarcú fasizmus volt. Ez nagyon veszélyes. Az antiszemitizmus az ilyen időszakokban üti fel a fejét. Most pedig szörnyen csalódottak. Miért nem kaptuk meg, amit akartunk: kapitalizmust és organikus közösségeket egyszerre?

A fasizmusnak általában van emberi arca.

Igen, bizonyos értelemben. Ám hogy ide elérj, ellenséget kell találnod. Ellenségképet kell festened.

A zsidókat, vagy...

Nem kell zsidónak lennie. Lehet bárki, akinek a képét az antiszemitizmus alapját adó logika szerint konstruálják meg. Érdekes látni, hogy ha az ellenség épp nem is „a zsidó”, akkor is hasonlóan konstruálják, egyfajta idegenként.

Ebben a társadalomban az ellenségnek már arca sincs. Ma már a bűnözés is anonim: valaki bemegy egy puskával a McDonald's-ba, és lelő tizenhét embert. Ki volt itt az ellenség? A múltban az ember látta az ellenség arcát.

Igen, és pontosan ez az antiszemitizmus vonzó tényezője: arcot ad az ellenségnek – legalábbis az antiszemitizmus modern formája.

Szóval az oroszoknak ellenségképre van szükségük, és a valódit lehet, hogy nem találják elég tisztának?

Igen, ettől félek. De nem számít, hogy megtalálsz-e, hiszen te konstruálsz meg, találsz fel. Már most is ez történik.

Akkor ki az ellenség?

Általában a nemzet ellenfele, egy másik nemzet.

Bármelyik másik nemzet?

Bármelyik, de általában közük van a zsidókhoz. Jugoszláviában általában ellenségek kombinációja. Az alapötlet az, hogy ha két nagy nemzet szembeszáll egymással – ez a kelet-európai konfliktusok általános formulája –, nem foghatod a harcot közvetlenül a másik nemzetre. Ehelyett azt mondják, a másik nemzet azért ilyen gonosz, és azért támad meg minket, mert a háttérben a zsidók irányítják őket. Mindig meg kell osztani az ellenséget. Jugoszláviában ez működik a szerbekkel, a horvátokkal stb. Elég azt mondanod, hogy „megrontották, elrohasztották őket a szálakat a háttérből irányító zsidók.” Ez egy kellemes kis paradoxon. Még a Szovjetunióban is, a keményvonalas orosz nacionalista antikommunisták az antiszemitizmus keretein belül próbálják meghatározni a kommunizmust mint zsidó találmányt. A modern orosz antiszemita például íziben felhívják a figyelmedet arra, hogy Lenin Politbürojának szinte minden tagja zsidó volt. Más szóval egy spontán ideológiai lépésnél vagyunk Keleten: mindent a kommunizmusra fogni már nem a nemzet legnépszerűbb hobbija, a divat most már az, hogy a zsidókra vagy más, a kommunizmus mögött álló nemzetre kenik a rosszat. Nem szeretem a kis nemzetállamoknak ezt a fajta feltámadását Kelet-Európában. Veszélyes protofasiszta potenciált látok benne, nagyon veszélyes lehetőséget; nem hiszem, hogy ez csupán illuzórikus, absztrakt lehetőség. Az első demokratikus lelkesedésnek vége, az emberek hatalmasat csalódtak, és visszatérnek a magánéletükbe. A spinozai gépezet működésbe lép. A spontán amerikai ideológiában a japánokat konstruálták meg ellenségként az antiszemitizmus mintájára, mert az antiszemitizmusban a zsidó egyszerre van mindenhol és sehol; lehetetlen kitalálni, hol. Úgy gondolnak rájuk, mint valakire, aki mindenhol ott van, mindenhova beférkőzött.

Ez a fajta ellenség ettől függetlenül jól beazonosítható.

De nem azonosítható be tisztán. A náci propagandában ez az antiszemitizmus legfontosabb pontja. Bonyolultabb, mint amilyennek tűnhet, mert az antiszemitizmus elképzelt terében a zsidó nem csak egy elképzelt valaki, romlott vagy ilyen-olyan, akármilyen természettel. Az antiszemitizmusban a zsidó egy olyan nemzetet képvisel, amelynek nincs természete, jelleme, nincsenek valódi jellemzői, csak jellemvonások, jellemhibák szabadon keverhető palettája. Nincs semmi rossz abban, hogy vannak kínai negyedek, olasz városrészek stb. Amíg ezek különálló részek, minden rendben. A probléma a felesleges plusz, ami mindenhol van és sehol... Az általános szerepet, amit a zsidóknak Európában tulajdonítanak, Amerikában bizonyos mértékig a japánok veszik át. Az amerikai média rögeszmésen veri az emberekbe, hogy a japánok nem tudják rendesen kiélvezni a dolgokat, túl sokat dolgoznak, a japánok viszonya valaminek az élvezetéhez furcsább, mint a miénk, abnormális, zavart. Mindig meglep, hogy az amerikai média mennyire rendszeresen tudósít ezekről. Még a japán kormány is próbálja a saját népét rászoktatni az élvezetre, most már például rendszeresen kötelező szabadságra menniük.

Az a baj, hogy élvezik a munkájukat?

A képzet ez – ami a legtökéletesebb rasszista fantázia. És itt sokat segíthet a lacani pszichoanalízis, mivel az alapvető lacani elképzelés az, hogy a rasszizmus végső értelmében (szemben az általános hittel) nem a szimbolikus identitások, kulturális értékek, vagy ilyesmi ütközése. Ahogy azt Jacques-Alain Miller írta az *Extimité*-ben, a rasszizmus végső soron a Másik élvezethez való kapcsolatáról szól. Végső soron, ami zavar téged a Másikban, az az, amit vagy ahogy az élvez. És ez nem is csak a nyilvánvaló dolgokra igaz, mint például a fehérek primitív szexuális fantáziái a feketék szexualitásáról.

Mi a fenyegetés abban, hogy a japánok túl sokat dolgoznak?

Az elképzelés az, hogy azért dolgoznak ennyit, mert nem tudják, hogy kell elválasztani

a munkát és a szórakozást, perverz módon túlságosan élvezik a munkát, ez a perverzió pedig számunkra fenyegető. Európában ezt általában a zsidókra tartják jellemzőnek. Emlékszem, egyszer anyámmal beszélgettem. Hivatalosan nem volt antiszemita, de támadt egyszer valamilyen pénzügyi vitánk az egyik szomszédunkkal, egy idősebb zsidó nővel, és amikor visszaadta a pénzünket, anyám azt mondta: „nagyon kedves idős hölgy, de láttad, milyen furán számolgatta a pénzt?” Erre a furcsa hozzáállásra gondolok, valamiféle különleges kapcsolatra a *jouissance*-szal, ami egészen pontosan az öröm hiánya, egyfajta megfosztottság, egy másik *jouissance*: abban, ami zavar, amiben számunkra nincs semmi örömteli.

A probléma, úgy tűnik, egyrésztől magába foglalja a vizsgálódást – miben és hogyan leli örömét a Másik? –, másrésztől pedig azt, hogy ezt milyen módon lehet irányítani.

Igen, mert két alapvető fantázia van, amelyek természetesen egymás ellentétei. Az egyiket mind jól ismerjük, Jacques Lacan erről beszélt a hatvanas évek végén, amikor megjósolta a rasszizmus jövőjét. Lacan számára a rasszizmus az egyediség lázadása az univerzalitás keretei közt. Lacan elképzelése az, hogy a rasszizmus egyfajta válaszreakció ebben a térben, az egyetlen lehetőség arra, hogy ne oldódjunk föl és tűnjünk el az univerzalitásban. Az egyetlen mód arra, hogy kilógj, az egyetlen kapaszkodó, amit találsz, az, hogy ragaszkodj a magad sajátos örömforrásához – ami természetesen ehhez a rasszista paranoiához vezet.

Az önazonosságodat arra az elképzelésre építed, hogy a Másik lopni akar tőled, ezért létezik. Két alapvető fantázia van: az egyikben a Másik el akarja lopni tőlünk a mi szórakozásunkat, örömlünket, ez például a David Duke-féle rasszista elképzelések alapja – feketék és mások, akik el akarják rontani az amerikai életformát. A másik elképzelés, amelybe a zsidók is tartoznak, arra épül, hogy van a Másiknak valami különleges, furcsa, túlzó örömforrása, ami számunkra fenyegető. Amúgy egy másik érdekes ötlet, amit ezzel kapcsolatban kidolgoztam, az az, hogy egyesek azt hiszik, az örömforrásokat

el lehet lopni. Az Egyesült Államokban nagy hatással voltak rám az olyan filmek, mint pl. a *Rambo* vagy az *Ütközetben eltűnt*, amelyek arra az amerikai rögeszmére építenek, hogy vannak még foglyok, élő amerikaiak Vietnamban. Rambo, a hős megmenti és hazahozza őket. Úgy gondolom, emögött az az elképzelés rejlik, hogy Amerika legdrágább, legértékesebb részét ellopták, elorozták, és a hős megmenti és visszahozza azt oda, ahova tartozik. Mivel ez a „kincs” hiányzott Jimmy Carter alatt, Amerika gyenge volt. Ha a hős visszahozza, Amerika ismét erős lesz.

Még Amerikában, a világ legfejlettebb országában is jelen van, működik, érvényesül az az elképzelés, amely szerint az örömlünket, élvezetünket, annak legfontosabb részét a Másik ellophatja. Ugyanis csak ezzel a fantáziaháttérrel együtt magyarázható meg a média valódi rögeszméje, ami természetesen teljesen légből kapott. Az elképzelés, hogy becsületes fiatal amerikaiak még mindig élnek hadifoglyokként Vietnamban, nyilvánvalóan marginális probléma, még akkor is, ha esetleg tényleg van alapja. Nem magyarázható meg az ilyen rögeszme nélkül a fantázia nélkül.

És ez az a pont, ahol Lacan, naivan szólva, jócskán megelőzte a korát, hiszen ő megjósolta a rasszizmusnak ezt a feltámadását a késő hatvanas években a *Télévision*-ban. Egész pontosan 1968-ban, a diákok lelkesedésének lelohadásakor jósolta meg, hogy a rasszizmus csillaga ismét felemelkedik. Ez megint csak azt jelzi, hogy a spinozai univerzális keretrendszer nem lehet a végső válaszunk. Az általános tévhit szerint a rasszizmus a múlt fundamentalista maradványa. Nos, nem! Nem maradvány a múltból, amit eltüntet majd a fejlődés, a haladás egy gépesített, számítógépesített spinozai univerzumban. A rasszizmus a modernitás terméke. Amit fundamentalizmusnak nevezünk, nem más, mint kétségbeesett kísérlet a *jouissance* egyedi formáinak megtartására.

MURÁTH Péter fordítása

(Az interjú eredetileg a *Lusitania folyóirat* 1994. őszi számában jelent meg.)